

Språklig hjälpreda för lärare och elever

Det är förargligt att inte komma på ett ord just när man behöver det. Känns det bekant? Det är särskilt genant för lärare, eftersom lärare borde föregå med gott exempel och använda de riktiga benämningarna på t.ex. olika apparater som används i undervisningen. Endast om lärarna känner till vad saker och ting heter har eleverna någon möjlighet att snappa upp orden. Här behandlas benämningar på sådant som finns i en skola, både inne i och utanför klassrummet, och som det därför är bra att ha rätt ord för.

Klassrumsinteriören

Längst framme i klassrummet finns det vanligtvis en *skrivtavla*. Den kan kallas *svarta tavlan* om den är mörk till färgen. En annan tavla som kan förekomma är *flanelltavlan* eller *kardborrtavlan*, där föremål kan fästas. I vissa klassrum finns också *blädderblock*, stora block med blad som man kan skriva på och bläddra i.

Med hjälp av en *pekpinne* kan den som undervisar peka på någonting som finns på tavlan utan att stå alldeles bredvid den och skymma tavlan för eleverna. Pekpinnen kallas i finlandssvenskan också *peksticka*.

Nära skrivtavlan finns vanligen en *projektionsduk*, som behövs för visning av film eller diabolider. Lärare som jobbar mycket med arbetsprojektorn har speciellt stor användning av den vita duken.

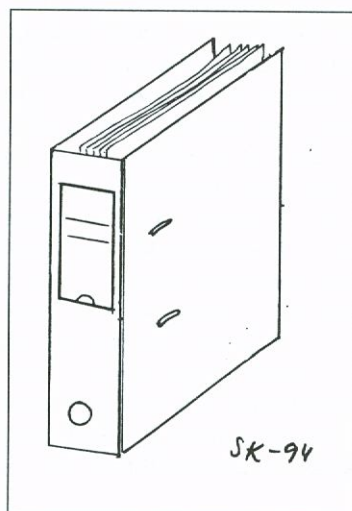
I övrigt består klassrumsinteriören av *pulpeter* (som den här möbeln fortfarande brukar kallas i Svenskfinland, trots att svenskarna säger *skolbänk*). Förmodligen finns dessutom stolar, materialskåp, teve- och videoskåp, fönsterbräden för blommor, en *papperskorg* (inte "roskis") m.m.

Med penna...

Det finns gott om små grejer i klassrummet, t.ex. pennor av de mest olika slag. De flesta elever använder fortfarande helt vanliga *blyertspennor*, men en del har kanske övergått till *stiftspennor*, som det behövs *reservstift* (dvs. *blyn*) till. En annan vanlig penna är pennan med den lilla rör-

liga kulan inuti, *kulspetspennan* eller *kulpennan*. *Fiberpennorna* eller *fiberspetspennorna* är pennor med olika färger, som man kan skriva eller färglägga med. *Färgpennorna* liknar blyertspennorna, men har kulört stift. De används främst för färgläggning.

Populära i skolorna är även *överstrykningspennorna* eller *markeringspennorna* med olika kulörer, som man *stryker över* eller *markerar* det viktiga i en text med, om man inte i stället *stryker under* det med en vanlig penna. Observera för övrigt att det är en viss skillnad mellan uttrycken *stryka under* och *strecka under*. Vanligen är det i skolvärlden fråga om att *stryka under*, dvs. man drar en linje under det som är viktigt. Med *strecka under* avses i svenskan 'stryka under med små korta streck'.

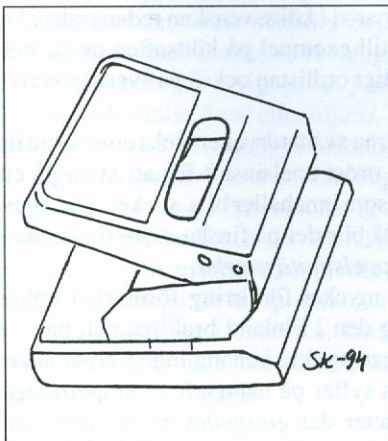
Pärm

Pennvässaren behövs då man vässar blyerts- och färgpennorna. Till elevernas utrustning hör också *radergummit* eller *suddgummit*, med vilket det felskrivna *suddas ut*. Allt det här förvaras i det som i Finland oftast går under benämningen *pennal*. Rikssvenska elever använder *pennskrin* eller *pennfodral*.

...och papper

De papper som delas ut till eleverna är vanligen *kopior*, som lärarens bästa vän *kopieringsmaskinen* eller *kopiatorn* har spottat ut. Sådana kopior kallas ofta *stenciler*, speciellt om de omfattar flera sidor. Ibland får eleverna också större *kompandier* med t.ex. korta sammanfattningar av ett visst lärostoff samt övningsuppgifter. Ordet *duplikat*, som också brukar förekomma i det här sammanhanget, gäller det däremot att vara försiktig med. Det avser i första hand ett andra exemplar av ett viktigt papper.

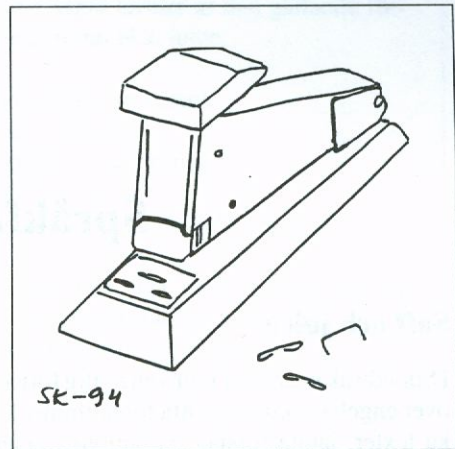
Papperen som delas ut förvaras kanske i pärmar eller mappar, om eleverna inte limmar in dem i sina skrivhäften eller bara förvarar dem löst i läroboken. Mellan orden *pärm* och *mapp* finns en viss skillnad. *Pärmarna* är gjorda av hård plast eller kartong. De används ofta för arkivering av en större mängd papper och är därför vanligen tjockare än mapparna. En annan skillnad mellan pärmar och mappar är att det i pärmarna finns en större fästianordning för insättning av hålförsedda papper. *Mapparna* är enklare och tunnare, och har bara en liten fästianordning eller saknar helt en sådan. En typ av mapp är t.ex. *gummisnoddsmappen*, som är försedd med en gummisnodd för att de lösa papperen i mappen inte ska ramla ut.

Hålslag

Då man sätter in ett papper i en pärm måste man först förse det med hål med hjälp av ett *hålslag*. Lägga märke till att den apparat som finns i skolorna är just ett hålslag, inte en "stans". En stans är en betydligt större apparat, som förekommer inom industrin och som man använder då man tar hål i t.ex. plåt.

I skolan använder man också ofta *häftapparater* för att häfta ihop flera pappersark till en bunt. Kompandier kan vara ihophäftade med en sådan om de inte hålls samman av en *pappersklämma* eller ett *gem*. Det vinklade stålträdsstiftet som används för hophäftningen kallas *klammer*. Klammarna kan avlägsnas med en *klammerborttagare*.

Häftapparat och klamrar

Till papperen som förekommer i klassrummet hör också de stora arken som används vid t.ex. grupparbeten. De sätts upp på väggen med *häfstift*, *häftmassa* (jfr finskans *sinitarra*) eller med vanlig tejp.

Matematikerns verktyg

Fickräknaren kan komma till användning under lektioner i matematik, fysik och kemi. Apparaten kan även kallas för *miniräknare*, men däremot är "räknedosa" mindre lämpligt, eftersom räknarna numera sällan är dosor.

I geometrin kommer *passaren* och *gradskivan* väl till pass. Gradskivorna kan vara av två typer, *halvcirkelgradskiva* eller *heltcirkelgradskiva*.

Audivisuell

Elever och lärare kommer så gott som dagligen i kontakt med olika hjälpmedel som används i undervisningen. Vanligast är kanske att läraren har en text eller en bild på *arbetsprojektorn*. Apparaten kan också gå under benämningen *stordiaprojektor*. Det som läraren lägger på projektorn kallas *stordia* eller *transparang* (absolut inte t.ex. "hinna"). De oskrivna transparangerna kan kallas för *skrivfilmer*.

Det är i dag möjligt att koppla en *persondator* till en *stordiaprojektor*. Man kan lägga en platta (som är kopplad till datorn) på projektorn och på

så sätt kan alla i publiken på projektionsduken se vad som skrivs på datorn. En platta av det här slaget kallas *projektorplatta*. Den har knappast ännu slagit igenom i skolvärlden, men används flitigt t.ex. på konferenser.

Persondatorn har i många skolor ersatt skrivmaskinen. Numera har så gott som varje skola en eller flera datorsalar med datorer och *skrivare*. Andra tekniskt avancerade hjälpmedel som förekommer i skolor är *televisionsapparater* (eller kortare: *TV-apparater*), *videokameror*, *bandspelare* och *diaprojektorer*.

Chris Silverström